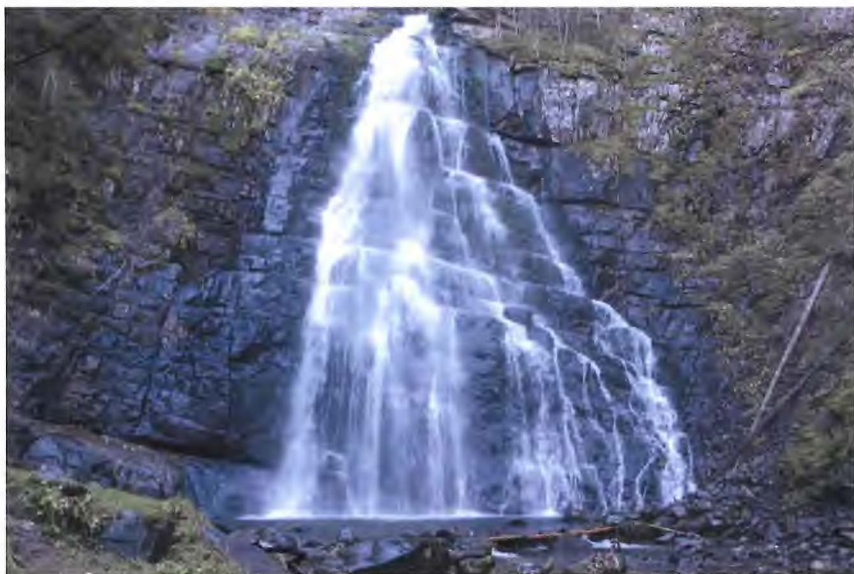

ELVA FLOKOA OVANFOR VINGROM

Flokoa heiter ei sideelv til Rinna, som renn ut i Mjøsa ved Vingrom sørvest for Lillehammer. Begge *o*-ane i namnet har trong uttale, som i *sol*. Så vidt eg kan sjå i litteraturen, er namnet uforklart. Namnet står som *Floka* på norgeskart.no. Det er ei uheldig normering, for ho kamouflerer at det er ei gammal jamvektsform, som *furua* eller *hosoa*. Det må tolkinga av namnet ta utgangspunkt i.

Flokoa. Foto: Eldar Heide

I dialektane på Austlandet har dei fleste hokjønnsorda fått endevokalen svekt til *e* i ubunden form, som i ei *vise* og ei *kiste*, gammalnorsk ei *vīsa*, ei *kīsta*. Men ein del har bevart fullvokalen frå den gammalnorske oblike forma, t.d. ei *furū* og ei *hosō*. Det er dei såkalla jamvektsorda, dei som på gammalnorsk hadde både kort vokal og kort konsonant i rotstavinga. I slike ord vart det meir «futt» att til å uttala endevokalen, slik at han ikkje vart svekt. Innanfor denne gruppa igjen har somme ord endinga *-u*, andre *-o*. Det er ein arv frå den gammalnorske vokalharmonien, som store delar av landet hadde. Moderne finsk har vokalharmoni, men meir konsekvent gjennomført enn det ser ut til at det var i gammalnorsk. På finsk heiter det t.d. *Turussa* 'i Åbo/Turku', men *Jyväskylässä* 'i Jyväskylä'. Det avgjer-

ande er om vokalen føre endinga er fremre eller bakre (men kva som fungerte som bakre og fremre vokal var annleis på gammalnorsk enn på finsk).

På Austlandet heiter det tradisjonelt ei *smiū* og ei *furū*, med *-u* etter gammalnorsk /i/ og /u/ (den gong uttala som t.d. <sol> i dag, med lydskrift /u/), fordi /i/ og /u/ er fremre vokalar – men ei *hosō*, ei *bosō* 'liggeplass, leie, bol', ei *roko* 'skuffel'. Skilnaden kom av at dei sistnemnde orda hadde bakre rotvokal, nemleg /o/ (som i dagens uttale av <båt>), i det siste ordet /e/. Og /o/ og /e/ er bakre vokalar sett i høve til /i/ og /u/. Ei *roko* kjem av gammalnorsk *reko*, som det heitte i oblike kasus (ikkje-nominativ); nominativ *reka*. Overgangen *reko* > *roko* har skjedd etter gammalnorsk tid, og er eit døme på jamning, altså tendensen til å gjera rotvokal og endevokal i jamvektsord meir like eller heilt like. Denne tendensen er nettopp ein tendens, og er sterkare innover i landet enn i utkanten av jamvektsområdet i sør.

På same vis som *roko* kjem av *reko*, kan *Floko-* koma av *Fleko (artikkelen *-a* er då lagd til etter gammalnorsk), som i nominativ ville ha vore *Fleka. Dette kunne i så fall vore ei hokjønnsdanning til det gammalnorske hankjønnsordet som vi i den norrøne normalen skriv *fleki*, basert på gammalislandsk, som ikkje hadde vokalharmoni. På gammalnorsk i mesteparten av landet ville det heit ein *fleke* (men ein *risi*). Ei konkurrerande form av ordet var *flaki* (*flake* i vokalharmonimål), som formelt svarar til *flake* (hankjønn) i moderne norsk.

Fleki / *flaki* tydde på gammalnorsk mykje det same som på moderne norsk. *Norron ordbok* (2008) forklarar det som «flat bru av stokkar og fjøler til å leggje i veg over myrar» og «flatt tak el. skjerm av ved, tæger, kvister o.l. til vern mot våpen og steinkast». *Flake* blir av *Norsk ordbok* (bd. 2) m.a. forklart som «luke, lem, plate vanl[egvis] av samanspikra fjøler nytta til dekke, underlag el stengsle», «slik lem til å leggja over lasta (fangsta) på eit (fiske)farty», «eit slag laus, flyttbar grind», «lag av fjøler el stokkar t d under bygningar (serl på vått lende) [...], i ei bru [...], el over blaute hol i veg eller myr», «spileverk, grind nytta som vedheng til fiskereiskapen sløe» - som er «fiskereiskap som stengjer heilt el delvis ei elv og fangar fisken som kjem nedover med straumen».

Dette høver godt på Flokoa. Det mest spesielle med elva er fossen *Flokofallet*, som er den høgste i Lillehammer kommune, med 32 m. Fossen er eit populært turmål. Det er skilta sti frå bilvegen og inn, og på internett er det mengdevis med bilete og omtalar av Flokofallet. Det spesielle med fossen, i tillegg til høgda, er berget bak og på sidene. Det er markant lagdelt, slik at det liknar ein ståande flake av bord eller stokkar, sjå biletet. Dermed verkar det rimeleg å rekonstruere

gammalnorsk form av *Flokoa* som *Fleka / *Fleko* og å tolke namnet som 'flake-elva'.

Eldar Heide
eldar.heide@hvl.no

BUSTADNAVN I ØSTFOLD – TERRENGNAVN UTENFOR ØSTFOLD

Det norske navnegranskermiljøet har i år opplevd en begivenhet av de aller største. Kåre Hoels verk *Bustadnavn i Østfold* er endelig fullført. Nå i sommer kom det 20. og siste bindet «Rakkestad» fra trykkeriet. Fram til og med bind 12 var det Tom Schmidt og Margit Harsson som vekselvis stod for utgivelsene av de enkelte bind. Etter det overtok Tom Schmidt dette arbeidet fullt og helt, og han har altså nå brakt de siste åtte bind i serien trygt og godt i havn.

Dette er et verk enhver med spesiell interesse for stedsnavnlitteratur bør unne seg. For selv om temaet er navn på bosteder, har en meget stor andel av navnene opphav som terrengnavn. Så i dette verket finner vi grundige analyser av nær sagt alle typer av stedsnavn. *Bustadnavn i Østfold* er et verk av største verdi for alle som søker kunnskap om navnene i landskapet mer allment.

Mange stedsnavn er vanskelige å tolke, selv om de kan være gjennomsiktige i ordinnholdet. Det som er avgjørende, er om det kan påvises et mønster som går igjen i flere navn, og om det finnes bevart tradisjon om opprinnelsen. Et godt resultat er derfor avhengig av at en har undersøkt store navnesamlinger både i og utenfor Østfold. For å lykkes har solide fagkunnskaper og erfaringer nesten alt å si. Men noen ganger er en også avhengig av å ha gjort de rette funn. Så ut over fagkompetansen kommer en faktor i tillegg, og det er en aldri så liten dose tilfeldig flaks. Virker resultatet overbevisende? I høyeste grad! Ingen kunne ha gjort det bedre – er jeg tilbøyelig til å påstå. Kåre Hoel og etterfølgerne Margit Harsson og Tom Schmidt viser til fulle imponerende fagkunnskap, gjennomført nøyaktighet og sikker behandling av navnestoffet, også slik at usikre navnetolkninger, som det er mange av, er utført på en innsiktsfull og forbilledlig balansert måte. Bøkene er dessuten utstyrt med gode registre. I drøftingene blir navnefunn utenfor Østfold ofte trukket inn for å få navnet best mulig belyst. Bare en sjelden gang har jeg kommet over navn i bøkene der jeg kjenner til paralleller utenfor Østfold som kunne bidra til å belyse navnet bedre. Noen ganske få slike navnetilfeller, som jeg synes er litt interessante, vil jeg gi kommentarer til her.

Kvasten

Kvasten er et bostedsnavn i Skjeberg (Bd. 15, s. 25) som må være bf. av *kvast* m. 'kost, bunt av blomster eller løvkvister, tett klase av bær'. I forsiktige vendinger har Kåre Hoel framsatt en fantasifull gjetning på at navnet kan være uttrykk for «tett samling av hus». Utgiveren Tom Schmidt har liten tro på den forklaringen, og tenker seg alternativt *Kvasten* som et tilnavn, kanskje om en person som lagde koster. Funn utenfor Østfold viser at *Kvasten* forekommer som terrengnavn. Samme ordinnhold må vi ha i *Kvåsten* (også skrevet *Kvosten*), som er en rund høyde, kolle, i utmarka til garden Drangsholt i Tveit i Vest-Agder; og *Kvåsten*, en rund kolle i utmarka til garden Vestre Mollestad i Birkenes i Aust-Agder (Haslum 1996, jf. SSR). Opphavet skulle jeg tro ligge i at det på disse høydene er, eller har vært, ei klynge med tettsittende trær som på avstand har sett ut som en *kvast*.

Flisebråten, Flishaugen og andre navn på Flis-

Bostedsnavn på *Flis-* er funnet flere steder i Østfold (Bd. 19 Eidsberg, s. 519; Bd. 20 Rakkestad, s. 334, 372, 399). Forleddet må være *flis* f. = 'liten splint av tre eller spon'. Noen nærmere forklaring har ikke Hoel gitt på disse navnene, men utgiverne antar at de går tilbake på flis fra hogst eller saging. Det finnes jo ulike typer flis: spikkeflis, telgjeflis og sagflis. Men ellers er det slik, mange steder i alle fall, at de lange og store flis-stykkene som er typisk fra sagbruksvirksomhet, blir betegnet som *hun* eller *hon*.

Utenfor Østfold har vi flere steder navn på *Flis-* der tradisjon om opphavet er bevart. I Birkenes, Aust-Agder, er det funnet to steder med navnet *Fliseplassen*, og i Skåtøy, Telemark, et navn *Flistråkka* (Haslum 2004:216). I alle tre tilfellene gir informantene den samme forklaringen, at navnene skriver seg fra hustømring. Det er plasser der det ble kasta flis fra telgjing av hustømmer. Om *Flisebakken*, Hjartdal, Telemark, skriver Åsne Slaattelid: «Bakken der dei skanta av borken på bruksstokkane. Flisebakken ligg i utmarka, ovanfor husa» (Slaattelid 1977:65).

En annen forklaring kan i enkelte navn være 'flis fra transport av trevirke', muligens i *Fliseskådet*, Birkenes, Aust-Agder (egen registrering) og *Flisveien*, Kjøse, Vestfold – «hestevei der det er hogd ut tømmer» (Helleland 2008:123). I Søndeled, Risør kommune, Aust-Agder er det notert flere navn på *Flis-*. Til et nokså nytt navn *Flisbakken* er det opplyst: «mye flis etter hogging» og *Fliseidet* «stableplass for tømmer» (hustømmer?). I de to siste eksemplene er forklaringen mer upresis, men også her kan det dreie seg om telgjeflis. Til et navn *Flishanen*

Returadresse:

Institutt for lingvistiske og nordiske studium
Namnegransking
Postboks 1011 Blindern
NO-0315 Oslo

ISSN 0800-4676

Nytt om namn

Nytt om namn

Meldingsblad for

Norsk namnelag

Nr. 71/72 - 2020/2021

Nr. 71/72 - 2021

Oslo 2021